

LIDT OM RØDSTJERTEN (*RUTICILLA PHOENICURA*) OG DENS YNGLEN I DANMARK

AF

O. HELMS

Der drager gennem vort Land Foraar og Efteraar en Strøm af Fugle, som man ikke kan undgaa at lægge Mærke til, naar man har Øjet aabent for, hvad der sker i Naturen. En Del af dem slaar sig ned her for en kortere eller længere Tid; det gør bl. a. en Del Smaasangere. Fra Begyndelsen til Midten af April ser vi Rødhalsen overalt i Hække; sidst i April og først i Maj kan Danmark vrimle af Løvsangere, der undertiden lader deres Stemme lyde næsten fra hvert Træ og hver Busk; lidt hen i Maj har Gærdesangeren Overvægten og senere Havesangeren. De allerfleste drager videre Nord paa efter et Ophold hos os, og tilbage bliver de af dem, der yngler her i Landet. Der er andre Arter, der kun passerer Danmark, men ikke slaar sig ned som Ynglefugle. Det gælder f. Eks. Sjagger og Vindrossel; man forstaar ikke, hvorfor de ikke ligesaa godt hos os kan finde passende Lejlighed til at yngle som i Sverige og Norge.

Rødstjerten indtager en Særstilling; den drager her igennem Landet i et Tal, om hvis Størrelse det er vanskeligt at danne sig nogen Forestilling. Færdes man en Augustdag langs Landeveje med Træer eller Hække, kan man uafbrudt se dens røde Hale glimte og hist og her træffe smaa Selskaber; om Foraaret kan man se den i Haver, Parker og paa Plæner, naar man bruger Øjnene godt, thi i Almindelighed viser den sig ikke aabenlyst. Faar man Lejlighed til at betragte den, vil man altid undres over dens pragtfulde Farver; en gammel Han med den stærkt røde Underside og Hale og de øvrige kraftige graa, sorte og hvide Farver staar ikke tilbage for nogen nordisk Fugl i Skønhed og faar, naar den beskinnes af Solen, en hel tropisk Pragt. I Modsetning til saa mange andre Fugle er den taus under Gennemrejsen; man kan høre dens bløde »huit«, men Sangen gemmer

den, til den naar op til Ynglepladserne. Kommer man blot til den sydlige Del af Sverige og Norge, er den yderst almindelig som Ynglefugl, holder meget af at bygge i Nærheden af Boliger, ogsaa i eller paa disse, hvor den finder et passende Hul.

I Danmark bliver af og til enkelte Par og yngler, men meget spredt og uregelmæssigt; den kan optræde paa et Sted i et enkelt Aar, for saa ikke at vise sig igen i Aarrækker, og næsten altid er det kun enkeltvis, den findes. Det kan dog hænde, at den bliver her og yngler i adskilligt større Tal, som jeg nedenfor skal berette. Det er ikke saaledes, at den holder fast ved enkelte bestemte Steder; dens Ynglen er meddelt fra Landets forskellige Egne. Den hører nok til de hulbyggende Fugle, men forlanger ikke som Mejserne et hult Træ med en snæver Indgang til at yngle i; den ruger vel i Huller, men med en stor Indgangsaaabning, bygger f. Eks. i en Hulning i en Træstamme eller i en Bygning og gaar ogsaa gerne i ophængte Kasser.

Gennemgaar man, hvad der findes meddelt i Litteraturen om dens Ynglen her i Landet, er det ikke meget, man sikkert faar at vide, men man bliver klar over, at nogen almindelig Ynglefugl er den ikke. I Wings Liste i Dansk ornith. Foren. Tidsskr., Aarg. 1, gives den Oplysning, at den er »noget faatallig som ynglende«. I Collins »Skandinaviens Fugle« og de 3 Supplementer hertil faar man ingen som helst Oplysninger om dens Forekomst som Ynglefugl her i Landet. Heller ikke i de 5 første Aarsberetninger om danske Fugle, udgivne af Lütken, O. Winge og H. Winge, i hvilke mange forskellige har bidraget med Oplysninger, findes noget om dens Ynglen. Man kunde vente at faa noget at vide i de talrige Lokalfaunaer, der i Tidens Løb er fremkomne, dels som særlige Bøger, dels i Tidsskrifter; jeg har gennemgaaet 31 saadanne fra Landets forskellige Egne, men i de allerfleste meddeles der overhovedet intet om, at den er truffet i Yngletiden; i nogle af dem fortælles, at den er set i Yngletiden, undertiden med udføjne Unger, medens Fund af Reden kun omtales ganske enkelte Gange.

Jeg skal nedenfor ganske kort berette de Oplysninger, der gives i Lokalfaunaerne, og begynde med at meddele de Tilfælde, hvor den er truffet om Sommeren, eller hvor den omtales ynglende, men hvor der ikke findes udtrykkelig Angivelse af, at Reden er fundet; det er muligt, endog sandsynligt, at Reden i nogle af Tilfældene er fundet, men det fremgaar ikke klart.

J. C. H. Fischer »Nogle Iagttagelser om Bornholms Fugle«, 1863: »Synes at være sjelden; vi fandt i 1862 kun eet Par i Almindingen«.

J. C. H. Fischer »Fortsatte Iagttagelser over Danmarks Fugle«, 1869: »I 1863 ynglede et Par i Dronninglunds Have. Det er det eneste Par, jeg har truffet ynglende i Vendsyssel«.

P. Herschend »Iagttagelser over Danmarks Fuglefauna«, 1884: »I Omegnen af København har kgl. Skuespiller Ferslev truffet den ynglende«.

J. D. Christiansen »Viborgegnens Fugle«, 1890: »Jeg antager, at den yngler i Hald Egeskov, da jeg ofte hele Sommeren har iagttaget enkelte paa dette Sted, og hørt Hannen synge, men hidtil er det ikke lykkedes mig at finde Reden«.

K. Barfod »Sydsøllands Fugle«, 1892: »Af og til set i Yngletiden, men det er aldrig lykkedes mig at finde en Rede«.

Baagøe, Fahrenholtz m. fl. »Næstvedegnens Fugle«, 1893: »Ved Herlufsholm yngler aarligt enkelte Par«.

H. Faber »Optegnelser om Vejle- og Horsensegnens Fuglefauna«, 1898: »Reden har jeg aldrig fundet, men ²³/₆ 91 saa jeg i Vejle Nørreskov et Par med flyvefærdige Unger.

Hans Jensen »Nogle Optegnelser om Fuglebestanden fra Them Sogn«, 1907: »Traf 15. Juli 1905 et Par med 5 Unger, der lige var hoppede af Reden«.

P. Skovgaard i O. Helms »Nyere Meddelelser om danske Fugle«, 1914: »Ynglede 1906 i Rosenvænget; flyvefærdige Unger (3) 23. Juni«.

G. Scholten »Fuglelivet i Vordingborgegnen og Sydsjælland«, 1916: »Set en omtrent flyvefærdig Unge 23. Juli 1915«.

O. Helms »Iagttagelser af Fugle i Haslev« 1916: »Den ynglede maaske af og til ved Haslev, men kun en Gang har jeg faaet sikkert Bevis derfor, idet jeg 22. Juni 1897 ved Tureby saa Han og Hun med Føde i Næbbet«.

Anders Pedersen »Nogle Optegnelser om Sydsjællands Fugle«, 1917: »Yngler flere Steder i Pilehækkene. Et Par har i mange Aar, ogsaa iaar, ynglet her ved Gaarden«.

A. Fløystrup »Fugleliv i København«, 1920, omtaler, at den ikke har ynglet i Østre Anlæg de sidste 10 Aar. Senere har dette været Tilfældet, efter hvad Forfatteren meddeler mig i Brev af 9. Januar 1924, idet han i 1919 og 1920 saa Rødstjert

med udføjne Unger, og i 1919 tillige hørte Hannen synge, noget han aldrig havde hørt, naar Fuglen var paa Gennemrejse.

Af bestemte Oplysninger om Fund af Reder har jeg kun fundet faa. H. Arctander fortæller i »Iagttagelser af Stevns Fugleverden«, 1910, og senere i »Træk af Fuglelivet i Storehedinge«, 1917, om en Rede, han har fundet i Skolegaarden i Storehedinge, idet han tilføjer, at det er den eneste Gang i 35 Aar, han har set Reden, og A. Koefoed skriver i »Nyere Meddelelser om danske Fugle«, 1914, at han »i 1912 fandt en Rede med 6 Æg i en Mejsekasse i Haveselskabets Have i København«, samt i »Fuglelivet i Holte og Omegn«, 1923, at en »Rede med 5 Unger blev den 20. Juni 1921 funden i en privat Have ved Furesøen«.

Nu er jeg ganske klar over, at dette unægtelig magre Udbytte fra Litteraturen kunde være blevet forøget, hvis jeg havde henvendt mig til en større Kreds af D. o. F.s Medlemmer her i Landet og anmodet dem om at skaffe Oplysninger; men det har ikke været Hensigten med mit Arbejde at give en saadan fyldestgørende Beskrivelse af Rødstjertens Ynglen, som det f. Eks. tidligere her i Tidsskriftet er gjort angaaende Nattergal og Sortterne.

Grunden til, at jeg overhovedet har faaet Lyst til at berette lidt om Rødstjertens Yngleforhold, er den, at jeg i Sommer havde den ynglende i en Redekasse i min Have; derved kom jeg ind paa at undersøge dels, hvad der fandtes om den i vor Litteratur, og dels, hvad jeg i Tidens Løb havde optegnet om den i min Dagbog; dette sidste var ikke saa lidt, selv om det ligger adskillige Aar tilbage. I det følgende giver jeg en ordret Udskrift af Dagbøgerne, hvorigennem man vil se, at den i hvert Tilfælde enkelte Aar var en ret almindelig Ynglefugl i Jægersborg Dyrehave; naar der i det følgende nævnes Dyrehaven, er det altid denne, der er ment.

I 1885 var den paa Foraarstrækket yderst almindelig i København og Omegn; man traf den allevegne, hvor der blot var lidt Buske. Hvor forsigtig og sky den end er, saa man dog ofte, hvor tillidsfuld den kunde være over for Mennesker. Saaledes iagttog jeg fra 30. April til 10. Maj næsten daglig et Eksempel, der opholdt sig i det Par Buske og Træer, der var plantede foran i Studenterforeningens Gaard i Holmens Kanal, der hvor nu »Hafnia«s Bygning ligger. Jeg kom der paa de forskellige Tider af Dagen og saa den stadig holde til der; den lod sig ikke skræmme af den livlige Færdsel, der var i som uden for Stu-

denterforeningen. Det egentlige Træk vil jeg regne for ophørt den 10.—11. Maj, men endnu den 16., 17. og 19. Maj saa jeg nogle i Botanisk Have, i Østre Anlæg, paa Smedelinjen og Amager. Den 27. Maj saa jeg en Hun i en Tjørnebusk i Dyrehaven; 26. Juni saa jeg samme Sted en Han, som øjensynlig søgte Føde til sine Unger.

I 1886 hørte jeg den 6. Juni en Han synge ved Fuglesangs-søen i Dyrehaven; den 7. Juli saa jeg i Dyrehaven et Par med flyvefærdige Unger, og et andet den 17. Juli.

I 1888 var Vinteren lang og haard; endnu først i April kunde man gaa over Isen fra Kjøbenhavn til Sverige, og Foraaret og Sommeren kom sent. Rødstjert havde som sædvanlig været almindelig paa Foraarstrækket. Den 22. Maj gik jeg om Morgenen Kl. 4 langs Svineryggen ved Sankt Jørgens Sø. Fra et Træ i en Villahave hørte jeg en Fugl synge og saa i Halvbelysningen, at det var en Rødstjert. I 20 Minutter iagttog jeg den, medens den sad rolig og ustandselig sang. Jeg har hørt den synge mere sammenhængende og længere ad Gangen før, men aldrig før haft saa god Lejlighed til at iagttage den under Sangen. Dens Strofe bestod først af 3 til 4 omtrent lige høje, klare, skarpe Toner, hver Gang de samme. Men derpaa kom en Uendelighed af Variationer idet Sangen sluttede med 1 til 2, indtil ca. 10 Toner af den mest forskellige Art, enkelte ganske almindelige, andre særdeles smukke og sjældne, nogle mindende om Nattergalens Triller. Omtrent for hver Strofe var dette Efterspil forskelligt; 7 Gange i Træk hørte jeg det veksle. Strofen var i det hele kort, varede fra 3—6 Sekunder. Solen kom nu op og belyste Sangeren i al dens Pragt, og da jeg omsider rev mig løs, fulgte dens Toner mig et langt Stykke paa Vej.

Den 25. Maj traf jeg en i Dyrehaven. Den 27. Maj opholdt jeg mig i mine Forældres Villa paa Alhambravej paa Frederiksberg; Kl. 2 $\frac{1}{2}$ om Natten aabnede jeg Døren ud til Haven; det var koldt (ca. 5 $^{\circ}$) og blæsende; ikke desto mindre lød dog Toner ind til mig. I Haven ved Siden af sad to Rødstjerter og sang uafbrudt omkap, en Kappestrid, der varede henved en halv Time; af og til flyttede Fuglene sig et lille Stykke. Den 29. Maj begyndte den ene at synge Kl. 2 $\frac{1}{4}$ om Morgenen, den anden 2 $\frac{1}{2}$; samme Morgen, og dernæst den 1. Juni hørte jeg atter en synge paa samme Sted ved Sankt Jørgenssø, hvor jeg havde hørt den den 22. Maj. Den 2. Juni saa jeg en paa Assistens Kirkegaard,

den 9. hørte jeg en synge i Dyrehaven nær Klampenborg Station, og den 14. Juni saa jeg i Haven paa Alhambravej Han og Hun med Føde i Næbbet. Den 6. Juli hørte jeg i Dyrehaven i Grænerne Nord for Klampenborg Station en synge flittigt fra Toppen af en Gran; jeg saa her to jage efter hinanden, med den prægtige røde Hale udbredt, og noget senere saa jeg en made udføjne Unger, der var anbragte dels paa Jorden, dels paa Grene; siden traf jeg ved Taarbæk Kapel 3 lige udføjne Unger og saa den gamle Han. Ungerne sad rolig sammen i en Busk og vippede med deres Stump røde Hale.

Af det anførte vil det fremgaa, at Rødstjerten i 1888 ikke var nogen helt sjælden Ynglefugl i Kjøbenhavn og i Dyrehaven, og at det allermindst drejer sig om 7 Par ynglende Fugle, jeg har truffet.

I 1889 var det navnlig i Dyrehaven, at jeg traf den i Yngletiden. Den 17. Maj traf jeg en Han syngende ved Taarbæk Kapel og atter den 24. Maj. Den 27. Maj saa jeg en paa Assistens Kirkegaard. Den 30. Maj saa jeg to Hanner i Dyrehaven; begge sad syngende i Kronen af en høj Bøg paa en tyk Gren nær Stammen; den ene traf jeg ved Fuglesangssøen, den anden i Ulvedalene. Natten mellem 7. og 8. Juni gik jeg ud ad Strandvejen til Dyrehaven, kom ind i denne Kl. 1¹/₂, og den første Fugl, jeg hørte her, var Rødstjerten, hvis Toner lød almindelig rundt om, og i det første Kvarter havde Overvægten, indtil Rødhalsen begyndte Kl. 1³/₄, og kort efter Drossel, Gulspurv og Gøg. Jeg dømte det til, at jeg ialt hørte en halv Snes Hanner synge i Terrænet ved Eremitagesletten; noget senere paa Morgenens saa jeg en, der sad og sang i Toppen af et Træ.

Den 20. Juni saa jeg i Tjørnekraattet ved Taarbæk Kapel Han og Hun, der havde meget travlt; begge sad og kaldte med deres bløde »huit — pe, pe, pe«. De sad begge med Larver i Munden, som de lynsnart fløj hen og afleverede ved en tør Gren i en kraftig Bøg 3—4 Meter over Jorden. Reden fandtes nede i den hule Gren; der var et Underlag af Træsmuld, og derover laa et tyndt Lag af fine Rodtrevler; der var 7 halvvoxne Unger i Reden. Den 27. Juni saa jeg atter Han og Hun paa samme Sted. Paa Vejen over Eremitagesletten imod Raadvad fandt jeg en anden Rede med Unger; mens jeg var oppe ved den, fløj Hannen, som jeg alene saa, ængsteligt omkring mig og satte sig ofte ganske nær ved mig. En tredie Han saa jeg i den østlige

Del af Fortunens Indelukke. Den 30. Juni var jeg atter ude ved Reden paa Sletten; den var anbragt i et Hul i en smaabladet Ahorn. Denne Dag saa jeg desuden en Han i Træerne paa den sydlige Del af Eremitagesletten og en Han i Ulvedalene.

Jeg traf altsaa dette Aar mindst 6—7 ynglende Par i Dyrehaven og fandt 2 Reder af dem.

Sommeren 1890 og 91 tilbragte jeg i Grønland, og i 1892 saa jeg atter adskillige i Dyrehaven. Dette Aar traf jeg den ogsaa paa et nyt Sted i Kjøbenhavns Nærhed, idet jeg den 22. Maj saa to Hanner paa Kastelsvolden, atter en den 25. Maj, og hørte den synge. Den 28. Maj hørte jeg den synge 3—4 forskellige Steder i Dyrehaven, og den 8. Juni hørte jeg om Natten Kl. 1¹/₂ flere synge i Dyrehaven; den 23. Juni traf jeg igen en syngende ved Taarbæk Kapel.

Hermed standser mine Oplevelser angaaende Rødstjerten i Kjøbenhavn og Omegn. Under mit 14aarige Ophold i Haslev saa jeg som foran nævnt kun en enkelt Gang en Fugl med udføjne Unger, ellers ikke noget, der kunde tyde paa, at den ynglede, og i de første 13 Aar, jeg boede her ved Nakkebølle Fjord, traf jeg den ogsaa kun i Træktiden, i enkelte Aar uhyre almindeligt.

Først i 1922 saa jeg Vidnesbyrd om dens Ynglen her. I Begyndelsen af August traf jeg paa Kørevejen i Skoven lige uden for Sanatoriets Park et Par Dage i Træk lige udføjne Unger, der sad midt paa Vejen og blev fodrede af de gamle. De var knapt udvoksne, men var let kendelige paa den røde, stadig vippende Hale.

I 1923 saa jeg nogle Gange i sidste Trediedel af Maj en pragtfuldt farvet Han i min Have. Jeg haabede, den skulde yngle, men da jeg ikke saa noget nærmere til Fuglen og ikke fandt Reden, opgav jeg Haabet. Hele Maj og første Del af Juni var kold og regnfuld; det forekom mig, at jeg enkelte Gange hørte Rødstjertens Sang, men jeg var ikke helt sikker derpaa. Omkring Midten af Juni saa jeg atter den samme pragtfuldt farvede Han i min Have, men den var meget sky; af og til kom den ned paa Jorden og søgte Føde, men flygtede, blot man nærmede sig. I en halvaaben Kasse tæt ved mit Hus saa jeg, at der var bygget en Rede, som jeg ikke rigtig kendte. Underlaget var Mos, og der var foret med temmelig store Fjer; jeg havde en Mistanke om, at det var Rødstjertens Rede, men da jeg ikke havde

set Fuglen bygge paa den, og Æglægningen heller ikke var begyndt, var jeg ikke sikker i min Sag, og jeg maatte rejse bort den 22. Juni uden at være blevet helt klar derover. Da jeg kom hjem igen den 6. Juli, var der ingen Tvivl mere; der var smaa Unger i den omtalte Rede, og de gamle Rødstjerter fodrede dem. Den 16. Juli er Ungerne store, og de gamle fodrer ustandseligt, søger Føde i min Have og i Skoven; hvad Føden bestaar af, kan man ikke være i Tvivl om: En grøn Larve sidder altid paa tværs i Fuglens Næb. Jeg har flere Gange siddet og iagttaget de gamle under Fodringen; de er meget forsigtige, ser sig omhyggeligt om og holder øjensynligt ikke af, at jeg opholder mig i Nærheden af dem. Navnlig er Hunnen sky, flyver ofte igen fra Reden, selv om jeg sidder en Snes Alen borte. Hannen er mere tillidsfuld; naar jeg enkelte Gange har set til Ungerne og taget Laaget af Redekassen, har den indfundet sig i umiddelbar Nærhed. Den lader høre sin sædvanlige Tone »huit, huit«, flyver urolig frem og tilbage, men ganske nær ved mig, saa dens pragtfulde Farver rigtig kommer til deres Ret, ikke mindst naar den under Flugten spreder Halen ud.

20. Juli. Ungerne er i Dag udføjne. Jo større de blev, des mere ivrige var de gamle til at nærme sig, saasnart man kom hen i Nærheden af Kassen. Navnlig Hannen var straks villig til at vise sig, og mange Mennesker har sammen med mig nydt Synet af den pragtfulde Fugl. Morsomt var det, naar Hannen og Hunnen sad sammen, at lægge Mærke til den store Forskel i deres Dragt. Hannen flagrede ofte lidt omkring umiddelbart ved Kassen og spredte sin røde Hale ud. Efter at Ungerne var udføjne, holdt hele Familien sig nogle Dage i min Have; senere har jeg ikke set dem, men er naturligvis meget spændt paa, hvorvidt de igen vil yngle til Foraaret.

TIDLIG OG SEN FOREKOMST AF MUNK (*SYLVIA ATRICAPILLA*)

AF

O. HELMS

Som bekendt hører Munken til de haardføreste blandt vore Sangere; den er en af dem, der kommer tidligst, allerede i Slutningen af April, og ofte træffes et godt Stykke hen paa Efter-